

ЛІТЕРАТУРА

1. Гвардіонов Б. У вінок дружби //Радянська Україна. – 1984.– 2 лютого. – С.2.
2. Фесенко В. Ужгород-Будапешт //Закарпатська правда,- 1958.– 17 липня. – С.1.
3. Книги видавництва “Карпати” (1946-1970р.р.). Ужгород, 1970. –С.21.
4. Книги видавництва “Карпати” (1946-1970р.р.). Ужгород, 1970. – С.22.
5. Поточний архів видавництва “Карпати”.: Список літератури, випущеної видавництвом “Карпати” за 1958-1972р.р.– С.10.
6. Гвардіонов Б. Книги дружби. //Радянська Україна.– 1975.– 7 червня. – С.1.
7. Поточний архів видавництва “Карпати”.: Список літератури, випущеної видавництвом “Карпати” за 1958-1985р.р.– С.6.
8. Поточний архів видавництва “Карпати”.: Список літератури, випущеної видавництвом “Карпати” за 1958-1988р.р.– С.2.
9. Поточний архів видавництва “Карпати”.: Список літератури, випущеної видавництвом “Карпати” за 1958-1988р.р.– С.4

РЕЗЮМЕ

СОВМЕСТНОЕ КНИГОИЗДАНИЕ “КАРПАТ” И ИЗДАТЕЛЬСТВ ВЕНГРИИ: УНИКАЛЬНЫЙ ОПЫТ (1958-1990 гг.).

Биланич Г.П. (Ужгород)

В статье обобщен опыт совместного выпуска книг ужгородским издательством “Карпаты” (до 1964г. – Закарпатским областным издательством) с издательствами Венгрии. Совместное книгоиздание началось в 1958г. и успешно развивалось до конца 80-х годов XX столетия. “Карпаты” сотрудничали по выпуску совместных изданий с венгерскими издательствами им. Моря Ференца, “Европа”, им.Кошута, “Магвете”, “Гондолат”, им.Зриньи, “Академия”, “Зенемюкиадо”. Было выпущено всего свыше 580 названий совместных книг общим тиражом свыше 17 млн. экземпляров.

Автором вводятся в научный оборот новые материалы из архивов и прессы.

SUMMARY

JOINT BOOK PUBLISHING “KARPAT” AND PUBLISHING HOUSES OF HUNGARY: UNIQUE EXPERIENCE (1958-1990)

Bilanych G. (Uzhgorod)

Experience of joint release of books uzhgorod publishing house “KARPATY” (up to 1964y. - the Zakarpatye regional publishing house) with publishing houses of Hungary in given article is generalized. Joint book publishing began in 1958y. and successfully developed up to the end 80th years of XX century. “KARPATY” cooperated on release of joint editions with the Hungarian publishing houses him. Mory Ferents, “EUROPA”, to him. Koshut, “Mahvete”, “Hondolat”, to him. Zrinyi, “Academia”, “Zenemyukiado”. Over 580 names of joint books in the general circulation more than 17 million copies it was issued.

The Author enters in a scientific revolution new materials from archives and press.

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)

КОРСАК Р.В. (Ужгород)

Українсько-чеське співробітництво ще не було предметом наукового дослідження. Окремі аспекти становлення і розвитку співпраці між Україною і Чехією висвітлив у своїй статті посол України в Чеській Республіці (далі ЧР) С. Устич [1].

Крім того, ряд документів, що розкривають становлення і розвиток українсько-чеських відносин опубліковано у збірниках документів за 2000 [2] та 2001 [3] роки.

Конкретний фактичний матеріал щодо розвитку українсько-чеської співпраці в економічній, політичній і культурній сферах нами почерпнуто з поточних архівів Посольства України в ЧР та Торгівельно-економічної місії України в ЧР.

Мета даної публікації – на основі ще неопублікованих джерел розкрити процес становлення і розвитку українсько-чеських взаємовідносин, виділити позитивні і негативні результати економічного, політичного і культурного співробітництва між двома країнами.

Основним завданням нашої публікації є, на основі аналізу документів та тенденцій економічного і політичного розвитку країн, уточнити і окреслити перспективи українсько-чеського співробітництва у найближчі роки в економічній, політичній та культурній сферах.

На початку ХХІ століття першочерговою потребою для України є інтенсифікація співробітництва з сусідами, в тому числі і з Чехією. Як свідчать події попередніх років українська дипломатія вела загалом успішну зовнішню політику щодо Чеської Республіки. Швидка інтеграція Чехії у європейські структури та пріоритети “Західної орієнтації” в її зовнішній політиці, залишали перспективи і для українсько-чеського співробітництва. Перспективи таких відносин мають зміцнити позиції України у співпраці з країнами-членами Центральноєвропейської зони вільної торгівлі (далі ЦЕФТА) та сприятимуть практичному залученню нашої країни до процесу європейської інтеграції. Загалом, аналіз звітів Торгово-економічної місії України (далі ТЕМУ) за 2001 р. засвідчує, що Україна підтримує “Західну політику” ЧР, використовує її позиції для створення перспективного підґрунтя у відносинах із західноєвропейськими країнами ЄС і НАТО. Ці пер-

спективи України значною мірою залежать і від економічного благополуччя Чехії.

Зовнішньоекономічна політика Чехії за останні роки відзначалася продовженням курсу економічних реформ (реструктуризації промисловості, завершення приватизації і т.п.) та факторами наближення терміну її вступу в ЄС. З цим пов’язана стратегія керівництва Чехії як у зовнішній, так у внутрішній політиці. Країни-члени ЄС вже довгі роки є стратегічними торговельними партнерами Чеської Республіки. Про це свідчить вага доля (не менше 60%) всього зовнішнього товарообігу Чехії [4]. Тенденції останніх п’яти років яскраво ілюструють поступову інтеграцію чеської економіки в ринкові структури ЄС. Загальний товарообіг Чехії із ЄС збільшився із 30,35 млрд. дол. США у 1997 р. до 45,53 млрд. дол. США у 2001 р. При цьому його частка в товарообігу з усіма країнами світу збільшилась із 60,8% у 1997 р. до 65,2% у 2001 р. Активізація торговельних відносин спостерігалась з усіма країнами ЄС при переважанні темпів приросту чеського експорту в ці країни над імпортом. Так, експортні поставки збільшились із 13,56 млрд. дол. США у 1997 р. до 22,25 млрд. дол. США у 2001 р. При цьому значно збільшилась частка експорту в країни ЄС по відношенню до всього чеського експорту із 59,9% у 1997 р. до 68,8 % у 2001 р. [5].

Імпортні поставки із країн ЄС до ЧР збільшились із 16,7 млрд. дол. США у 1997 р. до 22,55 млрд. дол. США у 2001 р. Доля імпорту із країн ЄС у загальному імпорті з усіх країн світу до Чехії складала 61,5% у 1997 р. та 61,8% у 2001 р. Наведені дані свідчать, що керівництву Чеської Республіки, завдяки проведеним економічним реформам та удосконаленню законодавчої бази, вдалось реалізувати чітко окреслену проєкспортну стратегію чеської торгівлі [6]. Це позитивно вплинуло на торговельний баланс зовнішнього товарообігу. Сальдо торговельного балансу з усіма країнами світу (стосовно Чехії) зменшилось із – 4,39 млрд. дол. США у 1997 р. до – 3,13 млрд. дол.

США у 2002 р., а з країнами-членами ЄС воно змінилось із – 3,05 млрд. дол. США (у 1997 р.) до +0,43 млрд. дол. США (у 2001 р.). У структурі чеського експорту до ЄС переважають машини і транспортні засоби, напівфабрикати та різні промислові вироби. Разом названі товарні групи складають понад 4/5 всього експорту до ЄС. Характерними ознаками останніх років є збільшення частки в чеському експорті до ЄС високотехнологічної продукції, зокрема, машин і транспортних засобів із 39,9% у 1997 р. до 51,9% у 2001 р. [7]. При цьому зросла частка експорту цього виду продукції до ЄС в загальному експорті її до всіх країн світу із 69% у 1997 р. до 75% у 2001 р. Переважну частину цього експорту складають автомобілі компанії “Шкода-Авто” (м. Млада Болеслав), що належить німецькому концерну “Volkswagen” [8].

В імпорті Чехії з ЄС, як і в загальному імпорті, домінують машини і транспортні засоби (48,2%), далі йдуть напівфабрикати (22%), продукція хімічної промисловості (12,4%) та різні промислові вироби (9,9%). На відміну від тенденцій чеського експорту, в імпорті машин і транспортних засобів із країн ЄС до Чехії зменшилась його частка в загальному імпорті із всіх країн світу із 73% у 1997 р. до 71% у 2001 р., а доля імпорту різних промислових товарів відповідно – із 64% до 60%. Характерною є динаміка імпорту машин і транспортних засобів, як один із основних показників технічного переоснащення та модернізації чеської промисловості. У 1997 р. частка імпорту цього виду продукції по відношенню до всього імпорту із всіх країн світу складала 38%, із країн ЄС – 45% у 2001 році [9]. Наведені дані свідчать, що ЧР активно інтегруючись до ЄС, дещо змінює і свої пріоритети та стратегію експортно-імпортних поставок з огляду на наближення вступу до ЄС. При цьому спостерігається тенденція переорієнтації на ринки постачання із країн ЄС. Навіть традиційний партнер Чехії Росія у 2001 р. зменшила імпорт і поставки до Чехії на 3%. Враховуючи, що

Чехія імпортує з Росії переважно енергоносії та сировину, цілком очевидне намагання Чехії переорієнтувати імпортні поставки на ЄС. У зв'язку з цим ймовірно прогнозувати у найближчі роки такі зміни і щодо української залізної руди та концентратів [10].

Аналізуючи події 2001 р. можна констатувати, що вони були часом дальшого розвитку українсько-чеського співробітництва. Ці контакти активізувалися на всіх рівнях. Зокрема, триває українсько-чеський політичний діалог, результати якого дають українській стороні непогані перспективи щодо співробітництва з ЧР [11]. Так, під час зустрічей на високому рівні, чеська сторона підтвердила готовність надавати всебічну допомогу і конкретну підтримку Україні щодо перспектив інтеграції в провідні європейські та субрегіональні структури. Не менші перспективи в Україні у розвитку договірно-правової бази між двома державами. Відомо наскільки важливим, для десятків тисяч наших співвітчизників, які живуть і працюють у Чеській Республіці, є забезпечення належних правових умов їх перебування. Одним із важливих напрямів роботи українського посольства залишається захист прав та інтересів громадян України, що опинилися на території ЧР у скрутних ситуаціях та потребують невідкладної допомоги. Тому є всі підстави сподіватися на завершення роботи над рядом українсько-чеських угод про соціальне забезпечення українських громадян, які тимчасово перебувають на території ЧР [12].

Торговельно-економічне та науково-технічне співробітництво між Україною та Чеською Республікою на початок 2002 р. регулювалось 33 договірно-правовими актами економічного характеру, в т.ч. 19 – на міжурядовому рівні. Враховуючи завершення процесу підготовки Чеської Республіки до набуття членства в ЄС та денонсацію після цього усіх міжнародних угод, укладених ЧР з третіми країнами (в т.ч. із Україною), положення яких відносяться до компетенції ЄС, необхідно ак-

тивізувати розвиток міжнародно-правових засад зовнішньоекономічної діяльності України шляхом удосконалення існуючої двосторонньої договірної бази, адаптації національного законодавства до загально-визнаних норм та правил системи міжнародної торгівлі, зокрема ЄС [13].

З метою подальшої розбудови договірно-правової бази двостороннього торгівельно-економічного співробітництва нам здається треба здійснити такі заходи [14]:

- протягом 2003-2004 рр. продовжувати з чеською стороною роботу щодо підтримки нею зусиль України по набуттю членства в СОТ. Завершити переговорний процес щодо узгодження позицій на торгові пропозиції України, підписати двосторонній протокол між Україною і Чехією з доступу на ринки товарів та послуг;

- спираючись на положення українсько-чеського Меморандуму щодо створення умов для лібералізації взаємної торгівлі, розпочати переговори з чеською стороною щодо підготовки та підписання двосторонньої Угоди про вільну торгівлю між Україною та Чехією [15];

- прискорити доопрацювання українською стороною проекту Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки в галузі військово-технічного співробітництва. (переданий Україні чеською стороною ще у серпні 2000 року);

- прискорити доопрацювання та погодження сторонами міжурядової Угоди про науково-технічне співробітництво, проект якої попередньо схвалений на 6-му засіданні Міжурядової українсько-чеської комісії з питань торгово-економічного співробітництва (листопад 2001 р.);

- для забезпечення єдності та усунення технічних бар'єрів у взаємній торгівлі, підготувати проект Угоди між Державним Комітетом стандартизації, метрології і сертифікації України і Управлінням по технічній стандартизації, метрології і державних випробувань ЧР в галузі метрологічної діяльності (її основні принципи

погоджені на 6-му засіданні Міжурядової українсько-чеської комісії з питань торгівельно-економічного співробітництва у листопаді 2001 р. [16];

- узгодити механізм реалізації кредитів відповідно до Протоколу між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про надання кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну, підписаного у вересні 1997 року та ратифікованого Верховною Радою України у березні 1998 року;

- повторно розглянути з чеською стороною можливість підписання Міжурядової Угоди про співробітництво в галузі залізничного транспорту. З цією метою прискорити роботу щодо приєднання України до Конвенції про Міжнародні залізничні перевезення (КОІТФ) та прийняття відповідного закону України з даного питання;

- спільно з чеською стороною підготувати двосторонню Угоду про співробітництво в галузі туризму (основні принципи погоджені сторонами на 6-му засіданні Міжурядової українсько-чеської комісії з питань торгівельно-економічного співробітництва у листопаді 2001 р.).

Щодо візового режиму, запровадженого з ініціативи чеської сторони, то Україна має певні перспективи його оптимізації. Це стосується насамперед вирішення питання про безвізові поїздки громадян обох країн – власників дипломатичних паспортів. З метою розвитку консульських відносин у 2003 р. буде відкрито Генеральне консульство ЧР у м. Львові, а в м. Брно-Почесне консульство України [17]. У зв'язку із запровадженням візового режиму українська і чеська сторони протягом 2000 і 2001 рр. розробляли нові принципи організаційно-технічного забезпечення виконання міжурядової угоди про взаємне працевлаштування громадян України та ЧР. З цієї метою у Празі працювала група українських експертів. Виконання угоди про взаємне працевлаштування дозволить значно покращити соціально-економічні умови життя громадян обох країн.

льний захист тисяч українських громадян, які працюють в ЧР [18].

Сьогодні в центрі уваги роботи посольства України в ЧР є вивчення перспектив щодо розширення торгівельно-економічного співробітництва. З цією метою започатковано роботу з інтенсифікації співробітництва в економічній сфері, зокрема в контексті встановлення прямих зв'язків між підприємцями регіонів України та Чехії, залучення до вирішення конкретних питань торгово-економічної співпраці місцевих адміністрацій та господарсько-комерційних структур. З ініціативи посольства України разом з торгівельно-економічною палатою ЧР по зв'язках з країнами СНД у Празі було проведено конференцію з питань інвестиційних можливостей України [19]. Конференція дала поштовх подальшого розвитку співробітництва між підприємцями ряду регіонів України та Чехії, що зразу ж позначилося на зростанні товарообігу. Відчутне зростання торік відбулося у продажі продовольчих товарів та живої худоби, мінерального палива, масел та прирівняних до них матеріалів, напівфабрикатів. На українському ринку нині активно працюють чеські підприємства з виробництва обладнання для атомної енергетики (компанія "Шкода" – ядерне машинобудування), реконструкції енергетичної галузі (фірма "Alstom Power"), модернізації гірничовидобувного обладнання (фірма "Alta"), у будівельній сфері (PSI – Holding), переробній промисловості (фірма "Sekaclo") та інші [20]. Водночас наша держава виявляє інтерес до впровадження прогресивних технологій вирощування зернових, цукрового буряка, ріпаку та інших сільськогосподарських культур.

Значні перспективи має співробітництво українських і чеських фірм у металургійній галузі (порошкова металургія), науково містких виробництвах (ядерне та радіоелектронне машинобудування, створення автоматизованих систем управління технологічними процесами, телекомунікаційна техніка), розвиток міського електротранспорту, організація спільного

виробництва, обладнання переробної промисловості і т.ін. Протягом 2001 року йшов активний обмін делегаціями економічного профілю, що свідчить про обопільний інтерес та можливості для розвитку двосторонніх українсько-чеських відносин. У грудні 2000 р. в Празі відбулося п'яте засідання українсько-чеської Міжурядової комісії з питань перспективного співробітництва в галузі енергетики, нафтогазової промисловості, військово-технічного співробітництва, співпраці в банківсько-кредитній сфері. Учасники засідання наголошували на можливості подальшого зростання обсягів двосторонньої торгівлі, вдосконалення її структури та розширення номенклатури товарів [21].

Перспективи щодо експорту української металургійної продукції погіршуються, бо чеський уряд має намір оголосити антидемпінгове розслідування і ввести обмежувальні заходи. Чеська сторона неодноразово висловлювала занепокоєння збільшенням експорту української металургійної продукції [22]. Чеські виробники вже півтора року домагаються обмеження ввозу продукції української металургії. Це питання обговорювалось на другому засіданні українсько-чеської Робочої групи з питань лібералізації двосторонньої торгівлі (м. Київ, 7 листопада 2001 р.) та на шостому засіданні українсько-чеської Комісії з питань торгівельно-економічного співробітництва (м. Київ, 16-17 листопада 2001 р.). На них чеською стороною були сформульовані підстави для проведення антидемпінгових розслідувань [23]. Щоб не допустити антидемпінгового, спеціального чи антисубсидійного розслідування державними органами ЧР, торгівельно-економічна місія у складі посольства України регулярно проводить консультації та переговори з представниками відділу з надзвичайних торгівельно-політичних заходів та антидемпінгу Мінпромторгівлі ЧР щодо обсягів українського експорту названої продукції. Протягом серпня-грудня 2001 р. відбулись три зустрічі із начальником цього управління [24], ряд зустрічей із заступником началь-

ника цього управління [25] та начальником відділення надзвичайних торгово-політичних заходів [26]. У ході зустрічей було з'ясовано інформацію, на якій базується позиція чеської сторони щодо обґрунтованості підстав збільшення українського експорту до ЧР останнім часом.

Нижче наводимо дані щодо експорту листового прокату з усіх країн світу, в т.ч. з України до Чехії, отримані 10. 12. 2001 р. в Мінпромторгівлі ЧР [27].

Занепокоєння таким станом виявив основний виробник чеського прокату фірма "Vitkovice a.s." (м. Острава).

Таблиця №1.

Експорт до Чеської Республіки прокату (в тонах) із всіх країн світу, в т.ч. з України.

Код ТЗН		Рік			
		1998	1999	2000	I кв. 2001
72085130	зі всіх країн	36240			
	в т.ч. з України	14886	20047	29396	8067
	% укр. експорту	42%	50%	52%	51%
72085150	зі всіх країн	13879	17854	13818	6975
	в т.ч. з України	6298	9049	14120	4404
	% укр. експорту	45%	51%	59%	63%
72085199	зі всіх країн	16809	19838	25142	7045
	в т.ч. з України	5690	8614	14384	3733
	% укр. експорту	34%	43%	57%	53%
72085299	зі всіх країн	79393	75965	90693	24294
	в т.ч. з України	9054	12964	27940	6920
	% укр. експорту	11%	17%	31%	29%
разом	зі всіх країн	146321	153698	196417	54152
	в т.ч. з України	35928	50672	85840	23124
	% укр. експорту	25%	33%	44%	43%

Таблиця №2.

Український експорт до Чехії металургійної продукції [28].

Код ТНЗ	Всього у 2000р. вироблено в ЧР (т)	% у загальному виробництві "Vitkovice"	Український експорт до ЧР в % до виробництва в ЧР
72085130	340938	98%	8,9%
72085150	91017	91%	15,5%
72085199	51185	88%	28%
72085299	60498	63%	46%

Наведені дані засвідчують зростання експорту листового прокату в абсолютному і у відносному вимірах. На нашу думку, загострює цю проблему відсутність будь-якого діалогу українських експортерів і виробників з чеськими виробниками.

За чеським законодавством, Посольства та Торгово-економічні місії можуть лише сприяти проведенню переговорів та консультацій, але не можуть бути повно-

правними учасниками діалогу. Учасниками переговорів можуть бути лише суб'єкти підприємницької діяльності. За чеськими даними ними з українського боку є Алчевський металургійний комбінат, "Азовсталь", "Запоріжсталь" та Донецький металургійний комбінат. Чеська сторона визнає, що експортувати їхню продукцію можуть й торгові суб'єкти. Труднощі українських експортерів зумовлені

тим, що вони не можуть отримати офіційної інформації щодо обсягів виробництва певного виду продукції в Чехії трьома основними виробниками, бо вся інформація стосовно об'ємів їх виробництва є закритою. Крім того, чеське статистичне управління веде облік лише експортно-імпортних операцій, а облік виробництва і споживання за системою кодування продукції не веде. Наприклад, до коду продукції 2710403601 Чеське статистичне управління зараховує продукцію за кодами ТН ЗЕД: 72084010, 72085130, 72085150, 7208519, 7208529, 72085390, 72085410, 72089090 та 72109031. Названі розбіжності викликають більшість непорозумінь в експорті продукції української металургії до Чехії. З метою недопущення оголошення антидемпінгового розслідування щодо українського експорту до Чехії прокату плоскої вуглецевої сталі шириною 600 мм чи горячого прокату без будь-якого покриття товщиною від 4,75 мм до 10 мм та більше 10 мм (код ТНЗ: 72085130, 72085150, 72085159, 72085299), необхідно продовжити консультації з чеською стороною щодо українського експорту плоского прокату за участю Мінекономіки України, Мінпромполітики України та найбільших експортерів цієї продукції.

Результативною може бути українсько-чеська співпраця в галузі сільського господарства. Про це свідчать і підсумки візиту до Чехії делегації Міністерства агропромислового комплексу України. Вже зараз підприємницькі структури агропромислового комплексу Чехії і України готові до співпраці як у торгівельній, так і у виробничій сферах. Пріоритетними напрямками співпраці на даному етапі є: створення підприємств по вирощуванню сільськогосподарських культур (наприклад, ріпаку) на полях України; організація спільної переробки вирощеного врожаю на спільних підприємствах; налагодження системи виходу з спільно виробленою продукцією на внутрішні ринки обох країн та ринки третіх держав; запо-

зичення прогресивних форм господарювання і т.п.

Українське дипломатичне представництво сприяє зростанню довіри до нашої країни та відстоюванню її інтересів в ЧР. Можна стверджувати, що нині спостерігається тенденція до більш об'єктивного висвітлення проблем в українсько-чеських відносинах і в засобах масової інформації Чехії. Важливою складовою цього процесу є індивідуальна робота, яку ведуть українські дипломати з чеськими журналістами. Чималі перспективи для України відкриваються і в гуманітарній сфері співробітництва. Так, у Празі протягом жовтня 2000 р. з ініціативи друзів України в ЧР та за активної підтримки посольства України було проведено фестиваль українського мистецтва. Організаторами фестивалю, який мав форму культурно-мистецьких акцій під символічною назвою "11 років мовчання", виступила чеська приватна продюсерська фірма "Other Side" та українська продюсерська фірма "Art Veloc" [29]. За програмою фестивалю відбулася прес-конференція, показ фотовиставки "Розріз" Миколи Гроха у відомому празькому Тинському літературному кафе, демонстрація української художньої кінострічки "Josephine Singer & Nice People", режисер С. Маслобойщиков [30]. Фестиваль став своєрідною прелюдією до більш масштабних культурних та мистецьких українсько-чеських акцій, проведення яких у Чехії пропагуватиме досягнення України у сфері економіки, культури, науки, спорту і т.ін. Українська і чеська сторона домовились про проведення таких щорічних фестивалів [31]. Водночас наша країна отримує від різних громадських організацій ЧР певну гуманітарну допомогу. Так, у 2001 р. у зв'язку зі стихійним лихом була надана гуманітарна допомога населенню зони надзвичайної екологічної ситуації [32].

Серед гуманітарних організацій, які надавали допомогу українцям, назвемо чеські громадські товариства "Каратіс" та "Адра". Ряд громадських товариств Чехії прийняли на відпочинок 10 груп українсь-

ких дітей з районів, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. Протягом 2000 року в Празі та інших містах за участю чеського благодійного "Товариства допомоги" було проведено ряд концертів, кошти від яких були використані для оздоровлення українських дітей [33].

Але ще й нині в українсько-чеських відносинах багато невирішених проблем. Вони передусім стосуються економічних відносин. Розвиток зовнішньої торгівлі між нашими країнами не можна вважати задовільним. У сфері двостороннього торговельного співробітництва є значні резерви (як у торгівлі, так у виробничій кооперації). Для розширення і поглиблення взаємовигідної співпраці необхідні зусилля обох сторін. Економічні інтереси обох країн треба прогнозувати на триваліший період, хоча б на 5-10 років наперед. Перспективи таких відносин мають орієнтуватись на співробітництво у галузях, які доповнюють одна одну, зокрема в енергетиці, транспорті та на регіональному рівні.

Українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво було започатковано в 1993 році із набуттям незалежності Чехії. Динамічне зростання обсягів наших торговельних стосунків почалося в 1995 році, коли товарообіг між нашими країнами у порівнянні з попереднім роком зріс більш ніж на 60 %, а темпи приросту обсягів експортно-імпортних операцій були найвищими серед найбільших торговельних партнерів Чеської Республіки.

На відміну від попередніх років, нині на характер українсько-чеських стосунків починає впливати поступова зміна пріоритетності східного напрямку в зовнішньоекономічній діяльності Чехії. Ще недавно східний напрямок зовнішньоекономічної діяльності Чехії не вважався пріоритетним, а Україна та Російська Федерація розглядалися як потенційні поставники відносно дешевої сировини, напівфабрикатів та робочої сили, як ринок для збуту чеських товарів. Внаслідок таких недооцінок східного вектора Чехія втратила у пропорціях торгівлі з Україною та Росією. Свідченням цього є зниження об-

сягів товарообігу з Російською Федерацією з 2614 млн. дол. США у 1997 р. до 385 млн. дол. США у 1999 р. При цьому торговий баланс був на користь Росії і становив в 1997 р. 1070, а у 2000 р. – 1690 млн. дол. США. Подібна тенденція спостерігається і в зовнішній торгівлі ЧР з Україною. Якщо в 1997 році Чехія мала позитивне сальдо у торгівлі з Україною 31 млн. дол. США, то протягом останніх двох років ситуація різко змінилася і за підсумками 2000 р. вже Україна мала позитивне торгове сальдо 82 млн. дол. США [34].

Це змушує Чехію переглянути свої попередні підходи та оцінки в торговельно-економічному співробітництві на східному напрямку і посилити свою зовнішньоекономічну діяльність в Україні. Про початки зміни в пріоритетах Чехії засвідчує П'яте засідання Міжурядової українсько-чеської Комісії [35]. На розвиток торговельно-економічних відносин з Україною в 2000 р. активно впливали також загальні економічні зміни в Чехії. Зусиллями владних і підприємницьких структур Чехії вдалося призупинити негативні тенденції чеської економіки, що в значній мірі вплинуло і на поквавлення зовнішньоторгівельної діяльності. Так, за 2000 рік сумарний товарообіг країни склав 56121 млн. дол. США, що на 5606 млн. дол. США (або на 11%) більше, ніж за попередній рік. Зазначимо, що цьому сприяла законотворча діяльність та заходи уряду по завершенню реструктуризації економіки і приватизації державного майна. У країні було створено передумови до збільшення обсягів інвестування в економіку. Тільки за 1999 рік загальний обсяг іноземних інвестицій перевищував 5,2 млрд. дол. США, а в 2000 р. – 6,52 млрд. дол. США. Це сприяло підвищенню конкурентно-здатності чеського експорту і платоспроможності чеських підприємців, технічному переоснащенню чеського виробництва. Серед 226 країн світу, з якими Чехія здійснює торговельно-економічне співробітництво Україна посідає 22 місце і друге місце серед країн СНД. У 2001 р. товарообіг між Україною і Чехією значно збіль-

шився та поживалася ділова активність між українськими та чеськими партнерами [36]. Загальний товарообіг зріс до 344677 тис. дол. США у 2001 р. проти 264395 тис. дол. США у 2000 р. На збільшення зовнішньо-торгівельного обігу між нашими країнами позитивно вплинули як економічні реформи в Україні, так і позитивні тенденції в чеській зовнішньоекономічній діяльності.

Слід зазначити, що за 11 місяців 2002 р. з України до ЧР експортовано товарів на більшу суму ніж за всі попередні роки, тобто на 250 млн. дол. США. Внаслідок значного росту українського експорту та несуттєвого збільшення чеського імпорту до України, закріпилась стійка тенденція до зростання позитивного сальдо стосовно України (+85 млн. дол. за 11 місяців 2002 р.) [37]. З поміж основних причин збільшення об'ємів українського експорту до Чехії назвемо те, що 1999 р. був для чеської економіки кризовим, річний приріст ВВП склав ледь більше 0,5%.

В Європі спостерігається загальна тенденція збільшення об'ємів товарообігу. Це сприяло підвищенню конкурентноздатності української продукції та посиленню зовнішньоторгівельної активності українських виробників. Внаслідок цього збільшився український експорт до Чехії несировинної продукції, зокрема напівфабрикатів на 29% [38]. Розвитку українсько-чеського двостороннього співробітництва в значній мірі сприяли заходи, вжиті по відновленню промислової кооперації між українськими та чеськими підприємствами, яка існувала в попередні роки, а також по налагодженню взаємовигідного співробітництва між товаровиробниками обох держав, створенню спільних виробництв промислової продукції і товарів народного споживання.

На середину 2001 р. за даними Державного комітету статистики України, зареєстровано 624 спільних українсько-чеських підприємства, значна частина яких займається освоєнням виробництва промислової продукції [39]. Протягом 2002 року прямі інвестиції з ЧР до Украї-

ни зросли з 22 до близько 30 млн.дол. США. Серед 109 країн-інвесторів за обсягами прямих інвестицій в Україну ЧР займає 22 місце. Прямі інвестиції одержали 226 підприємств України, з них 186 – спільні [40]. Значному підвищенню товарообігу між двома країнами сприяло здійснення Посольством і Торгівельно-економічною місією України організаційно-економічних заходів, як безпосередньо в ЧР, так і надання допомоги в здійсненні українською стороною контактів на міжвідомчому, міжрегіональному рівнях та безпосередньо між підприємствами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності. В цьому контексті варто відзначити встановлення партнерських відносин українських торгово-економічних структур з Економічною палатою та Торговельно-промисловою палатою Чехії по країнах СНД, її регіональними відділеннями, представниками місцевих виконавчих органів та керівниками провідних підприємницьких структур низки регіонів Чехії. З метою залучення до українсько-чеського співробітництва регіонів України Торговельно-економічна місія України спільно з Торговельно-промисловою палатою Чехії організувала і провела у Празі бізнес-форум на тему "Інвестиційні можливості регіонів України" за учатсю делегацій обласних державних адміністрацій та підприємницьких структур. Цей захід отримав схвалення керівників місцевих органів влади та підприємців м. Чеська Ліпа, регіонів Брно, Пардубіце, Мост та інших. Водночас йшов активний обмін делегаціями. В ході візитів близько 40 міжвідомчих, міжгалузевих та регіональних делегацій до України вивчались та обговорювались актуальні питання співробітництва в енергетиці, військово-технічній сфері та сільському господарстві. В результаті проведеної роботи було досягнуто низки важливих рішень. Зокрема, було узгоджено з чеською енергомашинобудівною фірмою "Alstom Power" проект реконструкції ТЕЦ-1 м. Івано-Франківська (вартість проекту близько 10млн. дол. США, при цьому не виключається можливість виро-

бництва частини необхідного обладнання на суму близько 5 млн. дол. США на чернівецькому машинобудівному заводі), а також підписано контракт на участь у реконструкції ТЕЦ-6 м. Києва. Сума цього контракту складає близько 3,5 млн. євро [41].

Розуміючи важливість здійснення зовнішньоторговельних операцій на постійній основі, українське посольство та торгівельно-економічна місія надають великого значення створенню у Чеській Республіці постійних представництв українських підприємств. Початком до запровадження такої форми двосторонньої торгівельно-економічної співпраці є створення в м. Празі представництва Горлівського АТ «Стирол». Робота в цьому напрямку продовжуватиметься з місцевими державними адміністраціями України на міжрегіональному рівні [42].

Загалом вперше за останні роки зміни обсягів двосторонньої торгівлі для України з ЧР кращі ніж у інших країн СНД. Імпорт товарів до України з ЧР є багатообіцяючим. Так, за 11 місяців 2002 р. загальний імпорт товарів з Чехії до України зріс майже на 200 млн. дол. США. У 2001 р. імпорт з Чехії складав всього 168,8 млн. дол. США. Покращилась сама структура чеського імпорту (ця тенденція зберігається з 2001 р.): зменшуються поставки продовольчих товарів і живої худоби – на 76%, напоїв і тютюну – на 4% та мінерального палива на 80%. Імпорт сировини збільшився з 2,45 млн. дол. США до 2,8 млн. дол. США, хімічної продукції з 30,6 млн. дол. США до 33 млн. дол. США, напівфабрикатів з 36,2 млн. дол. США до 40 млн. дол. США [43].

Багатообіцяючі перспективи має український експорт до ЧР. Протягом 11 місяців 2002 р. зберігалася тенденція до збільшення обсягів українського експорту, що склав приблизно 250 млн. дол. (у 2000 р. – 213,3, а у 2001 р. – 237,3 млн. дол. США). Сьогодні це найвищий показник за всю історію українсько-чеських

торгівельних відносин. Збільшилися українські поставки промислових товарів із 3,95 млн. дол. США в 2001 р. до 5 млн. дол. США в 2002 р., продукції хімічної промисловості – з 12,3 млн. дол. США до 15,8 млн. дол. США, поставок напівфабрикатів – із 55,6 млн. дол. США до 57 млн. дол. США, мінерального палива – із 22,3 до 23 млн. дол. США [44].

Ріст поставок чеських товарів в Україну свідчить про зростання платоспроможності українських підприємств за рахунок покращення загальної економічної ситуації в Україні, збільшення промислового виробництва, а отже і збільшення поставок для забезпечення виробництва, включаючи і модернізацію технологічного обладнання. Про це свідчить зростання закупок машин і транспортних засобів на 47%. Загалом українсько-чеські торгівельні відносини мають позитивну тенденцію розвитку. Однак, зміни в структурі експорту та імпорту, обсяги поставок окремих груп товарів свідчать про посилення фактору наближення вступу Чехії в ЄС, що викличе більш суттєву переорієнтацію експортно-імпортних поставок. Для України, в експорті якої близько 55% складає сировина, виникає загроза відмови чи обмеження цих поставок до Чехії. Щоб уникнути цього Україна повинна прагнути підписати угоди про вільну торгівлю з Чехією, або такого договору про перспективне партнерство у сфері торгівельно-економічних стосунків, який би закріпив стабільність і розвиток нашого співробітництва після вступу Чехії в ЄС. З огляду на це було б позитивним набуття Україною членства в ГАТТ/СОТ і ЦЕФТА [45].

Нині головним завданням нашої країни залишається збільшення загального українсько-чеського товарообігу та українського експорту, зокрема. Стримуючим чинником зростання українського експорту залишається проблема недостатньої конкурентоспроможності багатьох вітчизняних виробів, їх собівартість та якість,

відсутність реклами на міжнародних ринках, зокрема, через низьку виставкову діяльність українських підприємств. На загальних показниках зовнішньоторгівельної діяльності позначається також відсутність координації та ефективного державного механізму сприяння імпорту чеських товарів до України. Зокрема, є потреба сприяти імпорту з Чехії сучасних технологій, комунікаційних систем, обладнання для створення переробного виробництва та ін.

З метою поліпшення умов взаємного доступу товарів на ринки України та Чехії, усунення наявних бар'єрів у взаємній торгівлі, на нашу думку необхідно було б зробити наступне: 1. Змінити акценти зусиль із екстенсивних факторів росту експорту, що вже вичерпуються, до більш активної структурної перебудови і підтримки традиційно проекспортних галузей економіки України, зокрема продукції електротехнічної галузі, машинобудування, хімічної промисловості, сільськогосподарська продукція та нарощування випуску продукції із використанням високих технологій; 2. Покращити систему відшкодування ПДВ українським експортерам, недоліки якої стримують зростання обсягів експорту; 3. Удосконалити механізм двостороннього співробітництва в банківській сфері, створивши ефективну систему кредитування та страхування експортно-імпортних операцій шляхом надання банківських гарантій та запровадження нових форм фінансових розрахунків для окремих сфер торговельної, виробничої та інвестиційної діяльності; 4. Створити в Україні систему експортно-гарантійного страхування, налагодити її співпрацю з аналогічними інституціями економічно розвинутих країн. З цією метою опрацювати питання щодо отримання від Експортної гарантійно-страхової Корпорації (EGAP) інформаційної та методичної підтримки в питаннях розвитку та запровадження системи страхування і гарантування експортно-імпортних опера-

цій; 5. Удосконалювати систему сертифікації продукції, домогтись реалізації Угоди між Державним Комітетом стандартизації, метрології та сертифікації України і Управлінням по технічній стандартизації, метрології та державних випробувань Чеської Республіки про співпрацю в галузі взаємного визнання результатів робіт з оцінки відповідності; 6. Узгодити механізм реалізації кредитів відповідно до Протоколу між Кабінетом Міністрів України та урядом Чеської Республіки "Про надання кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну", підписаного у вересні 1997 р. та ратифікованого Верховною Радою України у березні 1998 року.

Загалом 1997-2000 рр. були успішними для становлення і розвитку українсько-чеських відносин, а 2000-2002 рр. – для успішного співробітництва як в економічній, так у політичній і культурній сферах. Цьому сприяли як об'єктивні чинники (стійкий ріст ВВП в обох країнах, пожвавлення торговельної активності на міжнародному ринку), так і суб'єктивні (проведення в Україні реструктуризації економіки, покращення фінансового стану та платоспроможності українських партнерів, готовність Чехії надати підтримку Україні в її інтеграції в європейські структури, розвиток двосторонньої договірно-правової бази щодо тимчасового перебування громадян України в Чехії, а громадян Чехії в Україні і т.ін.). Однак, як рівень обсягів взаємного товарообігу, так і рівень політичної і культурної співпраці, ще не відповідає потенційним можливостям обох країн. Перспективи подальших успішних торговельно-економічних, політичних і культурних українсько-чеських відносин значною мірою залежатимуть від термінів вступу України в СОТ, а Чехії в ЄС. Саме два останні чинники стають визначальними в подальшому успішному і всебічному розвитку українсько-чеського співробітництва у найближче десятиріччя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Устич С. У руслі успішного співробітництва // Політика і час. – К., 2001.
2. Українсько-чеські відносини (1993-2000). Хроніка: Україна і Європа 1990-2000 рр. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Частина I. – К., 2000.
3. Хроніка: Україна і Європа 1990-2000 рр. Частина I. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Частина I. – К., 2001.
4. Інформація з пропозиціями щодо заходів по покращенню структури торговельного і платіжного балансу України з ЧР // Поточний архів Торговельно-економічної місії України (далі ТЕМУ) в ЧР. – Справа №01- 04/280 від 6.02.2002. – С. 1-5.
5. Інформація про сучасний стан економіки ЧР та заходи, які вживаються урядом країни по її оздоровленню // Там само. – Справа №60 – У від 22.03.2002. – С.1-3.
6. Інформація про експорт Чеською Республікою машинних, напівфабрикатних та продовольчих товарів // Там само. – Справа № 55 – У від 10.01.2002. – С. 8-10.
7. Там само. – С.8.
8. Там само. – С. 8-10.
9. Інформація про сучасний стан економіки ЧР та заходи, які вживаються Урядом країни по її оздоровленню // Там само. – Справа №59 – У від 22. 03. 2002. – С. 1-3.
10. Інформація про аналіз стану внутрішнього ринку ЧР по товарних групах українського експорту до ЧР та пропозиції щодо збільшення поставок українських товарів на чеський ринок // Там само. – Файли: L-che 034; A-che 034; A-che 34a; A-che 34b.
11. Устич С. Названа праця. – С. 3.
12. Там само. – С.4.
13. Інформація про характеристику та динаміку розвитку торговельно-економічних відносин ЧР з ЄС // Поточний архів ТЕМУ в ЧР. – Справа № 01-04/553 від 29. 09. 1999. – С. 11-12.
14. Стан економіки Чеської Республіки. Інформація // Там само. – Справа № 29 – Є від 25.04. 1999. – С. 2.
15. Інформація про українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво за 11 місяців 2001 року // Там само. – Справа № 01-04/35 від 01. 02. 2002. – С. 12.
16. Інформація про 6-те засідання Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва (листопад 2001) // Там само. – Справа № 01-04 /38 від 19. 03. 2001. – С. 15.
17. Там само. – С. 15.
18. Устич С. Названа праця. – С. 6.
19. Інформація про заходи, які вживаються державницькими структурами ЧР по залученню іноземних інвестицій // Поточний архів ТЕМУ в ЧР. – Справа № 01-04/497 від 24. 08. 2000. – С. 6.
20. Інформація про переговори з керівництвом фірм “Alstom Power”, “Alta”, “Sekaclo” та ін. // Там само. – Справа № 01-04/8 від 21. 01. 2001. – С. 5-12.
21. Інформація про п'яте засідання українсько-чеської Міжурядової комісії з питань перспективного співробітництва в галузі енергетики // Там само. – Справа № 01-04/1 від 10. 01. 2001. – С. 6-12.
22. Інформація про український експорт до ЧР металургійної продукції за 11 місяців 2000 року // Там само. – Справа № 01-04/56 від 31. 01. 2001. – С. 2-4.
23. Інформація про друге засідання українсько- чеської Робочої групи з питань лібералізації двосторонньої торгівлі (м. Київ, 7 листопада 2001 р.) // Там само. – Справа № 01-04/66 від 10. 11. 2001. – С. 6.
24. Інформація про зустріч із начальником відділу з надзвичайних торговельно-політичних заходів та антидемпінгу Мінпромторгівлі ЧР п. С. Лайтгебом // Там само. – Справа № 01-04/63 від 06. 12. 2001. – С. 7.
25. Інформація про зустріч із заступником начальника управління з надзвичайних торговельно-політичних заходів та антидемпінгу Мінпромторгівлі ЧР п. Л. Вотовой // Там само. – Справа № 01-04/64 від 06. 12. 2001. – С. 3.
26. Інформація про зустріч із начальником відділення надзвичайних торгово-політичних заходів п. В. Мендою // Там само. – Справа № 01-04/65 від 06. 12. 2001. – С. 2.
27. Інформація про дані щодо експорту листового прокату із всіх країн світу, в т.ч. з України до Чехії, отримані 10. 12. 2001 р. в Мінторгівлі ЧР // Там само. – Справа № 01-04/61 від 10. 12. 2001. – С. 2-16.
28. Устич С. Названа праця. – С. 5-7.
29. Там само. – С. 6.
30. Інформація про українсько-чеське культурне співробітництво за період 11 місяців 2000 року // Поточний архів посольства України в Чеській Республіці. – Справа № 55 від 10. 12. 2000. – С. 2.
31. Інформація про фестиваль українського мистецтва “11 років мовчання” // Там само. – Справа № 45 від 27. 11. 2000. – С. 4.
32. Там само.
33. Інформація про діяльність громадських організацій “Адра”, “Каратіс” та чеського благодійного “Товариства допомоги” // Там само. – Справа № 228 від 20. 03. 2001. – С. 6.

34. Аналіз стану та можливостей нарощування обсягів експорту українських товарів на ринок Чеської Республіки // Поточний архів ТЕМУ в ЧР. – Справа № 405 від 09. 10. 2000. – С. 8-10.
35. Інформація про П'яте засідання Міжурядової українсько-чеської Комісії // Там само. – Справа № 447 від 24. 08. 2000. – С. 3-5.
36. Інформація про торгівельно-економічне співробітництво Чеської Республіки з країнами СНД протягом 2000 року // Там само. – Справа № 122 від 20. 02. 2001. – С. 3.
37. Інформація про торгівельно-економічне співробітництво Чеської Республіки з країнами СНД протягом 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 128 від 12. 12. 2002. – С. 2.
38. Загальна інформація // Там само. – Справа №10 – Є від 01. 02. 2001. – С. 16-17.
39. Інформація про пропозиції чеських фірм, які бажають співпрацювати з українськими підприємствами та організаціями // Там само. – Справа № 01-04/437 – А від 27. 07. 2001. – С. 4.
40. Інформація стосовно інвестицій з ЧР до України протягом 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 130 від 12. 12. 2002. – С. 2-3.
41. Інформація про переговори з делегацією "Alstom Power" // Там само. – Справа № 01-04/274 від 21. 05. 2000. – С. 3-5.
42. Інформація про діяльність постійних представництв українських підприємств у Чеській Республіці // Там само. – Справа № 01-04/275 від 21. 05. 2000. – С. 4.
43. Інформація про чеський імпорт в Україну за 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 132 від 12. 12. 2002. – С. 2-6.
44. Інформація про український експорт до ЧР за 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 129 від 12. 12. 2002. – С. 3-5.
45. Устич С. Названа праця. – С. 5-6.

РЕЗЮМЕ

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНСКО-ЧЕШСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА (конец XX – начало XXI вв.)

Корсак Р.В. (Ужгород)

В статье на основе материалов текущих архивов Посольства Украины в Чешской Республике и Торгово-экономической миссии Украины в Чехии анализируются основные направления развития украинско-чешского сотрудничества на протяжении 1997-2002 гг. Одновременно в статье очерчены перспективы украинско-чешского экономического, культурного и политического сотрудничества на ближайшие годы.

SUMMARY

THE STATE AND THE PROJECTS OF UKRAINIAN-CZECH COOPERATION (the end of the XX – the beginning of the XXI centuries)

Korsak R. (Uzhhorod)

In the article on the basis of current archives of Ukrainian Embassy in Czech Republic and Trade – economic mission of Ukraine in Czech Republic the main trends of the development of Ukrainian-Czech cooperation during 1997 –2002 are analyzed. At the same time the projects of Ukrainian-Czech economic, cultural and political cooperation for nearest years are determined.

НАУКОВО-ОСВІТНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ З УГОРСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ В 1991-2001 рр. (на прикладі Закарпатської області)

БАБИНЕЦЬ І.І. (Ужгород)

Угорська Республіка займає провідне місце в аспекті зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності України, і Закарпатської області зокрема, тому українсько-угорському співробітництву приділяється особлива увага. Не буде пе-